BAKÜ'DEN BALKANLARA HALVETÎLİK

III

Editörler
Prof. Dr. Levent Bayraktar
Yeliz Yayıntaş

BAKÜ'DEN BALKANLARA HALVETÎLİK III

Editörler
Prof. Dr. Levent Bayraktar
Yeliz Yayıntaş

Akılfikir Yayınları

BAKÜ'DEN BALKANLARA HALVETÎLİK III

Editörler: Prof. Dr. Levent Bayraktar - Yeliz Yayıntaş

Aktif Düşünce Yayınları: 29
ISBN: 978-605-83278-8-7
© 1. Baskı, Mart 2019

© Copyright 2019, *Bu baskının bütün hakları* AKTİF DÜŞÜNCE YAYINCILIK Ltd. Şti.'e aittir.
'AKTİF DÜŞÜNCE YAYINCILIK' Bir Nobel Akademik Yayıncılık Markasıdır. Sertifika No.: 40340

Bölümlerin yasal ve akademik sorumluluğu yazarlarına aittir

Genel Yayın Yönetmeni: Hilal Argun
Yayınevi Editörü : Fulya Bayraktar
Sayfa Tasarımı : Tarkan Erdal Kara
Kapak Tasarımı : Mehmet Ali Albayrak
Kapak Düzenleme : Mehtap Yürümez
Baskı ve Cilt : Sarıyıldız Ofset Amb. Kağ. Paz. San. ve Tic. Ltd Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit. 1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Bayraktar, Levent., Yayıntaş, Yeliz.
Bakü'den Balkanlara Halvetîlik III / *Levent Bayraktar - Yeliz Yayıntaş*
1. Basım. VIII + 224 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-605-83278-8-7
1. Tasavvuf 2. Halvetîlik 3. Felsefe 4. İslâm

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Ana Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, Başarı Dağıtım, D&R mağazaları, Dost Dağıtım, Güneş Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Prefix, Remzi Kitabevleri, TveK Mağazaları

İÇİNDEKİLER

TAKDİM V
Hasan Şükrü Yayıntaş

ÖNSÖZ Vii

YAHYA ŞİRVANÎ'NİN HALİFELERİ ÖNCESİ ANADOLU'DA HALVETÎLER 1
Ali Öztürk

HALVETİLİĞİN MERKEZİ ÖZİÇE VE ŞEYH MUSLİHUDDİN ÖZİÇELİ 11
Eyüp Salih

PADİŞAH KONMAZ SARAYA HANE MA'MÛR OLMADAN 27
F. Beylü Dikeçligil

AZERBAYCAN'DA HALVETİ PİRLERİNE AİT KÜLTÜREL MİRAS 41
Fariz Halilli

İNSANIN REŞİT KILINMASINDA FELSEFE VE TASAVVUF BÜTÜNLEŞMESİ 53
Levent Bayraktar

CEMÂLÎ-İ HALVETÎ EKSENİNDE AMASYALI ŞÂİRLER GÜLDESTESİ 59
Mehmed Veysî Dörtbudak

HÜSEYİN HÜSAMEDDİN YASAR'IN AMASYA TARİHİNDE GEÇEN AMASYALI HALVETÎLER 69
Metin Hakverdioğlu

HALVETİ KAYNAKLARINDA YUNUS EMRE 97
Mustafa Özçelik

HALVETÎLİK BİBLİYOGRAFYASI OLUŞTURMA İMKÂNI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER 105
Mücahit Kaçar

RUMELİLİ HALVETÎ DİVAN ŞAİRLERİ ÖZELİNDE TASAVVUF EDEBİYATINA BAKIŞ 119
Nehri Aydinçe

ŞEMS-İ SİVÂSÎ DERGÂHI 141
Özden Aydın

HALVETÎ-UŞŞÂKÎ YOLUNDA ÂLİM BİR ŞÂİR: BEKİR SIDKI VİSÂLÎ 161
Raşit Çavuşoğlu

HZ. MEVLÂNÂ VE MEVLEVÎ GELENEKTE HALVET 175
Safi Arpaguş

PİR MUHAMMED BAHAEDDÎN ERZİNCÂNÎ HALVETÎ HAZRETLERİNİN MAKÂMÂTÜ'L-ÂRİFÎN VE MAÂRİFÜ'S-SÂLİKÎN ADLI ESERİNDE DOST METAFORU 183
Sinem Dilara Çimdiker

HALVETÎLERİN MEŞHÛR ZÂKİRBAŞILARI 191
Türkan Uymaz

HALVETÎ ÜMMÎ SİNÂN'IN ÖLÜM ANLAYIŞI 207
Yeliz Yayıntaş

III. ULUSLARARASI BAKÜ'DEN BALKANLARA HALVETÎLİK SEMPOZYUMUNDAN FOTOĞRAFLAR 215

ŞEMS-İ SİVÂSÎ DERGÂHI

Özden Aydın*

1. ŞEMSEDDİN SİVASÎ'NİN HAYATI, AİLESİ, EĞİTİMİ, SİVASA HİCRETİ

1.1. Hayatı

Şemseddin Sivâsî tasavvuf tarihinde *üç Şems*'ten biri olarak kabul edilir. İlki, Rükneddin Sencasi yahud Şihabeddîn Tebrizî ya da Baba Kemal Hocendi hazeratından birinin emri ve işaretiyle, Mevlana Celaleddin Rumî'yi irşad etmek için gelen *Şems-i Tevrizî*'dir. İkincisi, Fatih Sultan Mehmed Han ile birlikte İstanbul fethinde bulunan Hacı Bayram-ı Velî'nin halifesi *Ak Şemseddin*'dir. Üçüncüsü, Eğri gazası fatihi olan Sultan III. Mehmed Han (1595-1603) ile Eğri seferine iştirak eden *Kara Şems*'dir (Türer, 2011: 316).

Şemseddin Sivâsî, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566) saltanatı devrinde 926/1520 senesinde Zile'nin Silis (Güzelbeyli) köyünde dünyaya gelmiştir. Künyesi, *Ebu's-Senâ*, lakabı *Şemsü'd-Dîn*, ismi *Ahmed*, mahlası *Şemsî*, şöhretleri ise *Kara Şems*'dir (Türer, 2011: 316). Sivas ve havalisinde *Şems-i Azîz* olarak da anılmaktadır. Zile'de doğmasına nispet edilerek kendisine *Zilî*'de denilmektedir. Fakat ömrünün büyük bir kısmını Sivas'ta geçirmesine mukabil *Sivâsî* nisbetiyle de şöhret kazanmıştır.

* Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi

Babası Horasan taraflarından, yirmi sekiz sofularıyla Anadolu'ya gelerek (Üçer, 1987: 228)[1], Zile'ye gelip yerleşmiş burada vefat etmiş olan *Ebû'l-Berâkât Muhammed b. Arif Hasan ez-Zîlî Efendi*'dir. Anneleri *Ümmi Sultan Hatun*'dur (Nazmî Efendi, 2011: 316, 319). Hüseyin Vassâf Efendi, *Sefine-i Evliyâ* adlı eserinde, Şemseddin Sivâsî'nin babasını *Amasyalı* olarak göstermiştir (Vassâf, 2006: 474).

Şemseddin Sivâsî, Divân'ın da babasının Buhara'dan Anadolu'ya gelişiyle ilgili şu bilgiyi vermektedir:

"Sefer kıldım giderem dost iline
Esen kal hey Semerkand u Buharâ" (Üçer, 2010: 157)

Babası Ebû'l-Berâkât Muhammed Zîlî, Amasya'da bulunan Habîb-i Karamanî'nin halifelerinden olan el-Hâc Hızır/Hıdır Amasî'nin halifeleri arasındadır. Ebû'l-Berâkât Muhammed Zîlî Efendi, Şemseddin Sivâsî'yi henüz yedi yaşındayken bir kış günü sohbetleriyle şereflenmesi ve hayır duası alması maksadıyla şeyhinin yanına götürmüştür (H. Şemsi Güneren, 2010: 8; Türer, 2011: 319).

1.2. Nesebi ve Ailesi

Şemseddin Sivâsî'nin peder-i âlîleri eş-Şeyh Muhammed Ebû'l-Berekât onun da pederi *Arif Efendi* ve onunda pederi *Hasan Efendi*'dir (Receb Sivâsî Efendi, 2010: 72). Şemseddin Sivâsî babası için: *"Babam Zileli Şeyh Mehmed Ebû'l-Berekât ulemâyı, sülehayı ve hangi tarikten olursa olsun haramdan ve fenalıktan kaçınan meşayihi sever, "Bire irâdet, bine muhabbet" diyerek onlar için ziyafetler düzenler, onlara hediyeler verirdi"* (H. Şemsi Güneren, 2010: 8; Türer, 2011: 319) diyerek babasının tasvirini yapmıştır.

Ebû'l-Berekât Muhammed Efendi'nin dört oğlu vardır. Hepsi de ulemâ ve sülehâdandır. Yaş itibariyle en büyükleri 1591-92/Hicrî 1000 senesinde doksan yaşlarında vefat eden *Şeyh Muharrem ez-Zilî*'dir. Şeyh Muharrem Efendi'nin büyük oğlu *Feyzullah Efendi*'dir. Ondan sonra *Abdülmecîd Sivâsî, Abdülkerîm Efendi* (Zile Camii hatibi) küçük mahdumları *Abdürraûf Efendi* gelmektedir" (R-H. Şemsi Güneren, 2010: 72).

1 Sivas'ta ikamet eden torunlarından Leman Gökseyitoğlu tarafından verilen bilgiye göre Buhara'dan geldiği ifade olunmuştur. Leman Gökseyitoğlu, Şeyh Ahmed Efendi'nin (öl. 1318/1902) kızı ve Şeyh Mehmed Efendi'nin (öl. 1331/1915) kız kardeşi Emine Hanım'ın oğlu olan Fertellizâde Derviş Efendi'nin (öl. 1959) kızıdır. 1 Aralık 1938 yılında Sivas'ta dünyaya gelmiştir.

Ebul Berekât Muhammed Efendi'nin, Muharrem Efendi'den sonra dünyaya gelen oğlu *Şeyh İbrahim Efendi*'dir. İbrahim Efendi, Şemseddin Sivâsîile birlikte Sivas'a hicret etmişler ve Hasan Paşa Camii'nde (Meydan Cami) imamlık vazifesini yaptıkları sırada 1000/1591-92 senesi civarında vefat etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2011: 387).

Ebû'l Berâkât Muhammed Efendi'nin üçüncü oğlu Şemseddin Sivâsî'dir ve dördüncü oğlu *Şeyh İsmail Efendi*'dir. Şemseddin Sivâsî ile birlikte 999/1590-91 tarihinde hac edenlerdendir (H. Şemsi Güneren, 2010: 73-4; Türer, 2011: 387-88). Vefatı da 1590-91 yıllarından sonraki bir tarihte olması gerekir. Dolayısıyla 70-80 yıl kadar yaşamış olması muhtemeldir.

Kaynaklarda Şemseddin Sivâsî'nin eş ya da eşleri hakkında her hangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Necmü'l-Hüdâ'da verilen bilgilere göre, elli altı evladı olmuş ve çoğu kendisinden evvel vefat etmişlerdir. Kendisinden sonra hayatta yedi kız ve üç erkek evladı kalmıştır. Kız evlatlarından birinin adı *Safiyye Hatun*'dur. Safiye Hatun'u, kardeşi Şeyh İbrahim Efendi'nin oğlu *Şeyh Şeyh Receb Sivâsî Efendi* ile evlenmiştir. Diğer kız evlatları hakkında her hangi bilgi mevcut değildir. Erkek evlatlarının en büyüğü *Şeyh Pîr Mehmet Efendi*'dir. Pîr Mehmed Efendi bir ara Sivas kadısı olmuştur. Şemseddin Sivâsî'den sonra iki sene yaşamış 1599 yılında vefat etmiştir. Kabri Şemseddin Sivâsî'nin yattığı türbenin kubbesinin altında, arka tarafındadır. Diğer evlatlarından *Şeyh Hasan Çelebi*, Şemseddin Sivâsî ile birlikte hac ettikten sonra İstanbul'a gidip Ayasofya medresesinde müderris olan Seyfullah Efendi'nin yanında dört sene kadar eğitim görmüştür. Sivas'a döndükten sonra da Sahibiye Medresesi'nde müderris ve daha sonra da Arapgir'de kadılık yapmıştır. Bir süre sonra da kadılığı terk ederek Sivas'a dönmüştür. Şemseddin Sivâsî'nin tasarrufundaki arazi kendisine verilmiştir. Hz. Şems'in en küçük evladı ise *Şeyh Müeyyed Çelebi*'dir (H. Şemsi Güneren, 2010: 65-66, 69, 74).

1.3. Eğitimi

Şemseddin Sivâsî Zilde bölgenin ehl-i ulemâsından sarf ve nahv ile diğer ilimleri tahsil etmiştir. Tokat'ta bulunan biraderleri Muharrem Efendi ve İbrahim Efendi'nin yanlarında ilim tahsiline devam etmiştir. Daha sonra Tokat'a gidip zamanının Zemahşerî'si diye ün salmış olan *Arakiyecizâde Şemseddîn Efendi*'nin yanında akli ve nakli ilimleri öğrenmiştir (Türer, 2011: 319).

Tokat'ta akli ve nakli ilimleri tahsil edip yükseldikten sonra II. Selim'in (1566-1574) saltanat devrinde[2] yirmili yaşlarında İstanbul'a gelip Sahn-ı Semân medreselerinin birinde müderris olarak vazifelendirilmiştir. Şemseddin Sivâsî İstanbul'a hicretininin sebebini şu şekilde açıklamışlardır: *"Çünki, 'ilm-i şerîfden istîfâ-i hazz olundu, Daru's-saltanati'l-'aliyye Kostantiniyye'ye hicret ve tedris ve neşr-i 'ulûma iştigâl ve himmet ve medârisden hareket ile sahn medârisinin birine vuslat müyesser oldu"* (Türer, 2011: 320)

Bir süre daha İstanbul'da ilim tahsili için kalmış, bir süre sonra da İstanbul'dan ayrılarak hac farizasını yerine getirdikten sonra Zile'ye dönmüş ve halk tarafından saygı ve hürmet ile karşılanmıştır. Bir müddet sonrada evlenmiştir" (Türer, 2011: 320; H. Şemsi Güneren, 2010: 15). şemseddin Sivâsî ilmiye sınıfında en yüksek derece kabul edilen "Mevlanâ" payesine eriştiği bilinmektedir (Yüksel, 1990: 41).

1.4. Tasavvufa Meyli ve İntisabı

Şemseddin Sivâsî Zile'de babasının şeyhi olan el-Hâc Hızır Efendi'nin hulefasından ve Amasya'da Ezine Pazarı'nda mukim olan Muslihiddin Halife'ye intisâb etmiştir. İcazet aldıktan kısa bir süre sonra şeyhi vefat etmiştir " (Türer, 2011: 320-21; H. Şemsi Güneren, 2010: 15).

Şemseddin Sivâsî hocası Amasyalı Muslihiddin Efendi'nin vefatından sonra mübarek, veli bir zat bulup talebe olmak istemiştir. Amasya'da kaldığı süre boyunca iki tane kâmil bir şeyh olduğunu fakat ümmi olmaları sebebiyle ilmine mani olacağı düşüncesi onu Amasya'dan Tokat'a dönüş yapmasına neden olmuştur (Türer, 2011: 322).

Tokat'taki kâmil, âlim ve fazıl bir zat olan yüz yaşını geçkin olan Şeyh Mustafa Kirbâsî'nin huzuruna varıp ona intisab etmek istediğini söylediğinde Şeyh Mustafa Kirbâsî yaşlı olduğunu ve bir süre sonra (altı ay kadar sonra) kendisini irşad etmek isteyen bir zatın Zile'ye geleceğini müjdelemiştir (Türer: 322; H. Şemsi Güneren, 2010: 21).

2 Şemseddin Sivâsî İstanbul'a geldiği zaman Sultan II. Selim tarafından çok hürmet ve muhabbet görmüştür. Bilgi için bkz. Vassâf, *age*, s. 474.

Şemseddin Sivâsî bundan sonra tekrar Zile'ye dönüp ilim öğretmekle meşgul olmuştur. Burada *Muhtasar-ı Menâr* adlı eser üzerine *Zubdetü'l-Esrâr* adlı bir şerh yazmıştır (Türer, 2011: 322). Bir süre sonra Halvetîyye tarîkâtı Pîr-i Sânî'si olan Seyyid Yahyâ Şirvânî'nin halifesi Abdülmecîd Şirvânî, Şemseddin Sivâsî'yi irşâd etmek üzere Tokat'a 963/1555-56 senesinde gelmiştir (Türer, 2011: 323; H. Şemsi Güneren, 2010: 21). Abdülmecid Şirvânî'nin Tokat'a gelmesi ve Şemseddin Sivâsî ile karşılaşması, kendisine *"Şems"* isminin verilmesi hadisesi anlatılan bir menakıbeye göre şöyledir:

"Zile'de oturan genç Molla Ahmed rüyasında Tokat'ta bulunan Şeyh Abdülmecid Şirvânî'yi görür. Şeyh O'na: "Gel altununu turalat/tuğralat" der. Molla Ahmed, arkadaşı Mehmed ile Tokat'a gelir ve şeyhin huzuruna çıkarlar. Şirvânî Efendi, Molla Ahmed'le meşgul olmaz, Molla Mehmed'e iltifat eder. Bunun üzerine, Molla Ahmed, rüyasını unutarak kalkıp gitmek üzereyken, şeyh: "Altununu turalatmadan nereye gidiyorsun?" diye sorar. Bunun üzerine Molla Ahmed Tokat'ta kalır ve Şeyh Şirvânî'ye intisab ederek dersinin tamamlar. Şeyhi camii de vaaz etmesini ister. Minbere çıkan Molla Ahmed bir türlü konuşamaz, çok sıkıntılı ve üzgün bir halde kalmışken, Şeyh Şirvânî: "Konuş, şems gibi etrafına ışık saç" demesi üzerine vaaza başlar, o kadar güzel konuşur ki dinleyenlerin büyük ilgi, sevgi ve takdirini kazanır. O günden sonra genç Molla Ahmed'in adının başına *Şems* eklenir. Şeyh Şirvânî: "Haydi artık Sivas'a git, dergâhını aç, altunun turalandı" diyerek Sivas'a gitmesini ister" (Üçer, 2011: 43).

Şemseddin Sivâsî, Abdülmecîd Şirvâni'nin yanında altı ay gibi kısa bir zaman içinde sülûkünü tamamlamış, ardından taç, hırka, seccade ve asa verilerek hilâfet ile memleketi Zile'ye gönderilmiştir. Abdülmecîd Şirvânî'ye on bir sene hizmet ve elli yıl kadar seccâde-i irşad da bulunmuşlardır (Türer, 2011: 299; 340-41; H. Şemsi Güneren, 2010: 21).

1.5. Sivas'a Hicreti

Zile'de irşad faaliyetlerini devam ettirdiği bir zamanda Kanuni Sultan Süleyman devrinin Sivas valisi olan Hasan Paşa (öl. 974/1566), Sivas'ta bir camii (Meydan Camii) yaptırmış bir şeyh ve vaiz olarak Şemseddin Sivâsî'yi Sivas'a davet etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2010: 39; Türer, 2010: 340).

Şemseddin Sivâsî'nin Sivas'a geldiği tarih 1564-65 yıllarıdır ve kanaatimizce geldiği vakitte 34-35 yaşlarında olması gerekir[3]. Necmü'l-Hüdâ'da Şeyh Receb Sivâsî Efendi, Şemseddin Sivâsî'nin Meydan Camii'ndeki vaazlarının çok rağbet gördüğünü, kadını, erkeğinin camii doldurduğunu, günden güne şöhretinin yayıldığını, Cuma namazlarında cemaatin birbirinin sırtında secde edecek kadar kalabalık olduğunu nakletmektedir. Meydan Camii'nde 30 sene, 16 sene de Zile'de va'az ve nasihatleri ile birlikte 80 senelik ömürlerinin 50 senesini vaaz ve nasihatle geçirmişlerdir (H. Şemsi Güneren, 2010: 39-40). Kaynaklarda Şemseddin Sivâsî'nin üç defa hacca gittiği nakledilmiştir (Türer, 2011: 366).

Şemseddin Sivâsî Zile'de kaldığı süre boyunca üç eser telif etmiş, Sivas'ta ise on beş eser telif etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2010: 40). Diğer yerlerde yazdığı eserlerle birlikte, büyük bir kısmı manzum, bir kısmı mensur olan eserlerin toplamı kırkı bulmaktadır. Bazı şiirleri de bestelenmiştir[4]. Bestelenen şiirlerine örnek vermek gerekirse:

"Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pürnûr olmadan

Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecelli ede Hakk
Pâdişâh konmaz saraya, hâne ma'mûr olmadan

Hakk cemâlin Kâbe'aini kıldı âşıklar tavaf
Yerde Kâbe, gökyüzünde Beyt-i ma'mûr olmadan

Mest olanların kelâmı kendiden gelmez veli
Ya niçin söyler Ene'l-Hakk, kişi Mansûr olmadan?

3 Müellif Şeyh Receb Efendi, Şemseddin Sivâsî ile birlikte Sivas' gelmiştir. Zile'de yanında 18-20 yaşlarına kadar kaldığını ve Sivas'a hicretinde de yanında gittiğini anlatmıştır. Sivas'ta Hasan Paşa Câmii'nde (Meydan Camii) vefatına kadar 30 sene kadar vaaz ve nasihatlerde bulunduğu dikkate alındığında, Sivas'a 1564-65 senelerinde 34-35 yaşında gelmiş olması gerekir. Bilgi için bkz. Türer, *age*, s. 353.

4 Bestelenen şiirleri için bkz., Ahmet Hakkı Turabi, *Sivâsî İlâhileri*, Asitan Yayınları, İstanbul 2010.

Mest olup meydane geldim tâ ezelden tâ ebed
İçmişem âşkın şarabın âb-ı engûr olmadan

Mûtû kable en temûtû" sırrına mahzar olan
Haşr-ü meşri bunda gördü nefha-i sûr olmadan

Âşıkın çok derdi amma sırrın izhâr eylemez
Söylemesi terk-i edeb çünki destur olmadan

Bir acâib derde düşmüş, tutuşur Şemsî müdâm
Hakk'a makbul olmak ister, halka menfur olmadan" (H. Şesmi Güneren, 2010: 30).

1.6. Vefatı

Şemseddin Sivâsî Eğri seferinden döndükten bir yıl sonra Rebî'u'l-evvel 1006 yani Kasım 1597 senesinde vefat etmiştir. Necmü'l-Hüdâ'da Eğri seferi dönüşü ile birlikte vefat ediş süreci ve vefatının ardından yaşananlar şu şekilde anlatılmıştır:

> *"Ordu Eğri seferinden Dâru's-saltânati'l-'âliyye Kostantiniyye'ye geldi. Hz. Şems yol meşakkati ve şiddetli kış soğuğunu tesiri ileza'f ve zayıflık gösterdiği için birkaç gün istirahat etmek için Padişah'tan izin istediğinde, Padişah III. Mehmet Hz. Şems'i İstanbul'da kalması hususunda ricâ ve niyâzlar eyleyüp, alı koymak istedi. Hz. Şems: "Padişâhım, âhir-i ömrümüzdür. Ruhumu Cenâb-ı Rabbü'l-'Âlemin'e teslim edeyim" diye özrünü dile getirdikten sonra, Sivâs'a gitmeyi istedi. Hz. Şems'in mübarek bir günde Sivâs'a geleceğini haber alan meşâyih, 'ulemâ, sulehâ, etrafta olan hulefâdan kimseler birer ikişer konak halinde Tevhîd'ler ile gelip Hz. Şems'i karşıladılar*" (H. Şemsi Güneren, 83).

"Sivâs'a geldiği andan itibaren mübarek vücudunun günden güne zaafı arttı, bedeni erimeye başladı. Beni vasi tayin buyurup, cenaze masrafı ve ıskat ve ta'am karşılığı olarak iki yüz sikke verdi. Hulefâ, fukâra ve ahibbâ ile Tevhîd şerîfe başlayıp, son sözü: "..inni veccehü vechiye lillezî fetaressemâvâti ve'larda hanîyfen ve mâ ene mine'l-müşrükîn..[5]" (En'âm, 79)

5 "Batıl akidelerden arınıp, yeri, gökleri yaratanın vahdaniyetini tasdik ederek O'na yöneldim, ben müşriklerden de değilim.".

Şemseddin Sivâsî, vefatının ardından Meydan Camii avlusuna defnedilmiştir. Vefatından iki buçuk sene sonra Meydan Camii avlusuna bir türbe inşâ edilmiştir. Türbeyi kimin yaptığı hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir Kapısının üzerinde sülüs hat ile şu kitabe yazmaktadır:

"Şehr-i Sivâs içre cânâ işbudur
Şeyh Şemseddin kutbun meşhedi
Didi kadrî künbedi târîhini
Nûrla olsun mufaffa merkadı (1009/1601)" (Uzunçarşılı-Ergüer, 2014: 200)

1.7. Halifeleri

Pîr Şeyh Mehmed Efendi, Şemseddin Sivâsî'nin büyük oğlu olup halifeleri arasındadır. Zile'de dünyaya gelmiştir. Kaç yılında doğduğuna dair her hangi bir bilgi yoktur. Pîr Mehmed Efendi'nin oğlu olan *Şeyh Mısrî Ömer Efendi*, Abdülmecîd Sivâsî ile birlikte İstanbul'a gitmiş ve onun yanında tahsilini tamamlamasının ardından Mısır'a halife tayin edilmiştir. Pîr Mehmed Efendi, Şemseddin Sivâsî'nin vefatının ardından postnişîn olmuş, bu makamda vefatına kadar iki sene kalmıştır. 1007-8/1599 yılında vefat etmiştir. Kabri vefatından altı ya da sekiz sene sonra 1013-1015 (1604-1607) yılları arasında, babasının yattığı türbeye, Hz. Şems'in arka tarafına alınmıştır (Türer, 2010: 472-73, 351; H. Şemsi Güneren, 2010: 65).

Şeyh Receb b. İbrahim Cemâleddîn Sivâsî Efendi, Necmü'l-Hüda'nın müellifi olan Şeyh Receb Sivâsî, Hicrî 947 veya 949, Miladi 1541 veya 1543 tarihlerinde Zile'de dünyaya gelmiştir. Şemseddin Sivasî'nin biraderi Şeyh İbrahim Efendi'nin oğludur. İlk olarak Şems-i Sivâsî'den ders almış daha sonra bir süreliğine İstanbul'da tahsilini tamamlayıp Sultan Mehmed Han Cami'nde ders verdikten sonra Şemseddin Sivâsî'den sonra makamında şeyh olan oğlu Pîr Mehmet Efendi'nin vefatı üzerine 1599 tarihlerinde postnişîn olmuştur. Şeyh olduğunda 56 ya da 58 yaşlarında olması gerekir. Şeyh Receb Sivâsî Efendi, Şemseddin Sivâsî'nin kızı *Safiye Hatun* ile evlenmiş ve yirmi sene kadar Zile'de Şemseddin Sivâsî'ye hizmet etmiş ve Sivâs'a onunla birlikte gelmiştir (Türer, 2010: 353).

Şemseddin Sivâsî 999/1590-91 senesinde hac faizasını yerine getirmeden evvel, Receb Sivâsî Efendi'ye icâzetnâme yazmış (Türer, 2010: 354) ve böylelikle kendisine hilâfet makamı verilmiştir. Şeyh Receb Efendi 989/1581-82 yılında

babası Şeyh İbrahim Efendi ile birlikte hacca gittiğini Necmü'l-Hüdâ adlı eserde verdiği bilgiden öğrenmekteyiz (H. Şemsi Güneren, 2010: 98). Hilâfet aldığında yaşı 47-49 olması gerekir. Receb Sivâsî Efendi, 1013/1604 yılında 61-63 yaşlarında vefat etmiştir. Şemseddin Sivâsî'nin dergâhında medfundur. Zile ve Sivas'ta elli seneye yakın Şemseddin Sivâsî'ye hizmet etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2010: 65). Eserleri: Necmü'l-Hüdâ fî-Menâkıbı'ş-Şeyh Şemseddîn Ebü's-Senâ, Esmâü'l-Usûl, Nûriyyü'l-Hüdâ, Mecmûa-i İlâhiyyât (Vassâf, 2006: 479).

Pîr Şeyh Abdülmecîd Sivâsî, Halvetîyye tarîkatı Şemsîyye-Sivasiyye kolunun kurucusu ve Şemseddin Sivâsî'nin biraderi Şeyh Muharrem Zilî Efendi'nin oğludur. 971/1563 tarihinde Zile'de dünyaya gelmişlerdir. Künyesi, *Ebû'l-Hayr Mecdü'd-Din 'Abdül-mecîd b. Muharrem b. Ebu'l Berakât Muhammed b. Arif Hasan ez-Zîlî es-Sivâsî,* mahlası *Şeyhî*'dir. İlk tahsilini Şemseddin Sivâsî'den alıp sülûkünü tamamlamasının ardından hilâfetle Zile'ye gönderilmiştir (Türer, 2010: 389).

Şemseddin Sivâsî'nin mürşidi Abdülmecid Şirvânî'nin oğlu olan Şeyh Veliyüddin Efendi, Merzifon ve havalisindeki talipleri irşad faaliyetlerini devam ederken, Şemseddîn Sivâsî ile birlikte Eğri Seferi'ne teşrifiyle boş kalan Veliyüddîn Dergâhı'na Abdülmecîd Sivasî 1005/1596'da irşad için görevlendirilmiştir (Türer, 2011: 383; Hocazâde, 1320: 85). Şemseddin Sivâsî'nin vefatının ardından postnişîn olan oğlu Pîr Mehmed Efendi'nin iki senelik vazifesinin ardından, damadı Receb Sivâsî Efendi'den sonra Sivas'a gelmiş ve postnişîn olmuşlardır. 1639 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Şeyh Veliyüddin Efendi ve Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Abdülmecîd Şirvânî'nin oğullarıdır. Onunla birlikte Şirvân'dan gelmişler ve Zile'de Şemseddin Sivâsî tarafından halife tayin edilmişlerdir. Şemseddin Sivâsî'nin Eğri Seferine gittiklerinde ona icabet edip, savaş esnasında şehit düşmüşlerdir (Türer, 2011:341-42; H. Şemsi Güneren, 2010: 60).

Şeyh Muhyiddin Efendi, "Muhyi'l-Kemâlât" lakabı ile meşhur olmuştur. Aslen Hamidelili'dir. Hilâfet aldıktan sonra Sultan III. Murad'ın (1574-1595) saltanatı devrinde İstanbul'a gönderilmiştir. Bu dönemde padişah sarayında, Hasoda Mescidi'nin bir köşesinde Sultan III. Murad tarafından inşa ettirilen küçük bir binada ikamet etmiştir. Padişahın vefatına değin orada kalmıştır. Bu zaman içinde içoğlanlarından pek çok kimseyi terbiye ve irşadla meşgul olmuştur. Vefat

edince Edirne Kapı dışındaki Kemâl Paşa-zâde mezarı yanına defnedilmiştir (Türer, 2011:341-42; H. Şemsi Güneren, 2010: 60).

Mevlana Şeyh Abdülhayy el-Kayseri, Uzun müddet kadılık yaptıktan sonra tasavvufa rağbet etmiş ve Şemseddin Sivâsî'nin hizmetine girmiş ile 40 sene kadar yanında kalarak sülûkünü tamamladıktan sonra icazetle memleketi olan Kayseri'ye gönderilmişlerdir (Türer, 2011:341-42; H. Şemsi Güneren, 2010: 62).

Merzifonlu Şeyh Şuayib Dede, hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunamamıştır. Mevcut bilgiye göre, Şemseddin Sivasî'nin icazetiyle memleketi Merzifon'a halife olarak gönderilmiş ve orada vefat etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Mahmud Dede, hakkında kaynaklardaki bilgiye göre, bir hayli yaşlı olduğu halde Şemseddin Sivâsî'nin yanında hizmete devam etmişler, Hasan Paşa Camii'nde (Meydan Camii) vaaz günlerinde Şemseddin Sivâsî'nin kitabını taşımışlar ve Bilâl Habeşi gibi önünde yürümüşlerdir. Sivas'ta "eşkıyanın fitnesi"nde vefat etmiştir (Türer, 2011:347; H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Divriğili Şeyh Mahmud Dede, Şemseddin Sivâsî'nin icazetiyle memleketi Divriği'ye gönderilmiştir (Türer, 2011:347; H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Hüseyin Dede[6], icazetle memleketi Canik'e gönderilmiş ve orada vefat etmiştir (H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Mustafa Halife, Canik'e gönderilen bir başka halifesidir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh Muslihiddin Sivâsî, Şemseddin Sivâsî'nin yanında sülûkünü tamamlamasının ardından Ankara'ya halife olarak gönderilmiştir. Ankara'da on dokuz sene kadar talipleri irşad etmiş ve burada vefat etmiştir. Kabirleri Ankara'dadır (Türer, 2011:347; H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Alaeddin Efendi, Şemseddin Sivâsî'nin vaaz vermesine engel olacak şeyler ortaya çıktığında ve yolculuk ile sefer halinde, kürsülerde vaaz ve makamında fukarayı terbiye ile meşgul olmuşlardır (Türer, 2011: 347).

6 Hediyyetü'l-İhvân'da Hasan Halife olarak zikredilmektedir. Farklı kişiler olma ihtimalleri de vardır. Fakat yukarıda yazıldığı gibi Mustafa Halife'den başka Canikli bir başka halifesi yoktur.

Şeyh Muhyiddin Darendevî, Şeyh Hamîdüddin Aksarayî ahfadından olup, Şemseddin Sivâsî'nin yanında tahsilini tamamladıktan sonra memleketi olan Darende'ye gönderilmiştir (Türer, 2011:347; H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Mevlânâ Sinan Halife, on sekiz sene kadar Şemseddin Sivasî'ye hizmet ettikten sonra, Türk aşiret ve oymaklarını irşad etmekle vazifelendirilmiştir. 999/1590-91 senesinde Semseddin Sivâsî ile birlikte hac ettikten sonra İstanbul'a gitmiş Sultan Murad'ın Hocası, Mevlana Saadeddin'in medresesinde müderrislik yaptıktan sonra Sivas'ta eğitimine devam etmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 63).

Şeyh Âmâ Mehmet Halife, Şemseddin Sivâsî'nin vasiyeti üzerine onun vefatını müteakip türbedarlık vazifesini icra etmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh İdris Halife, Şemseddin Sivâsî'nin yanında sülûkunu tamamlamasının ardından Kırşehir'e halife tayin edilmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh Zeynel Abidin Halife, Turhal'a halife olarak gönderilmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh Ahmed Halife, Yakacık nahiyesine halife olarak tayin edilmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh Muhyiddin Halife, Emlak'e halife tayin edilmişlerdir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

El- Hac Şeyh Mustafa Mısrî, uzun zaman Şemseddin Sivâsî'ye hizmet etmesinin ardından Mısır'a halife olarak gönderilmiştir. Ayrıca 999/1590-91 yıllarında Şemseddin Sivâsî'nin üçüncü hac yolculuğunda onunla birlikte gitmiştir (Türer, 2011:349).

Şeyh Kemal Halife, Şemseddin Sivâsî'nin zâviyesinde kalarak yıllarca ona hizmet etmiştir. Sülûkunu tamamlayınca Karadeniz Ereğlisi'ne halife tayin olunmuştur (Türer, 2011:349; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Cemâlzâde el-Hac Murad oğlu Şeyh Ahmed Çelebi, Hediyyetü'l-İhvân'da geçen halifelerinden biri de Ahmed Çelebi olup, küçük yaşlarından itibaren Şemseddin Sivâsî'nin hizmetinde bulunmuştur (Türer, 2011:365)

El-Hac Şeyh Mustafa Kıbrısî, Hasan Paşa i (Meydan Camii) görevlilerindendir. Uzun süre Şemseddin Sivâsî'ye hizmet etmiş sülûkunu tamamlamasının ardından Kıbrıs'a halife olarak gönderilmiştir (Türer, 2011:349; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

Şeyh Mükâşif Mehmet Efendi, Şemseddin Sivâsî'ye uzun zaman hizmet etmiş, Şems-i Sivâsî'nin vefatının ardından günlüğü beş akçe vazife ile türbedarlık yapmıştır. Bir süre sonra İstanbul'a gitmiş, Sivâsî Efendi tekkesinde ikamet etmiştir. Daha sonra Beşiktaş'ta Sinan Paşa köşkünde kalmış, oradan da Tophane'de Karabaş Zâviyesi'ne gitmiştir (Türer, 2011:348; H. Şemsi Güneren, 2010: 64).

2. ŞEMS-İ SİVÂSÎ DERGÂHI

Şemseddin Sivâsî'nin dergâhı arşiv belgelerinde; "Şemseddîn Sivâsî Hazretleri dergâhı", "Sivâs'ta medfûn Şemseddîn Sivâsî Hazretleri dergâhı", "Şeyh Şemseddin Sivâsî Hazretleri'nin Dergâh-ı Şerîfi'nin", "...eizze-i kirâmdan Eğri kal'ası fatihi nâmıyla meşhûr ta'rif olan Kara Şemseddîn Sivâsî kuddîse sırrıhu'l 'alî Hazretleri'nin Sivâs'da kâin olub kadimen ayende ve revendeye bir küşâde bulunan dergâhı..." (BOA, BEO, 1650. 123748, 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901; BOA. 1659/124415, 24 Mayıs 1319/6 Haziran 1903; BOA. 3475/260593. 27. Zilhicce 1326/20 Ocak 1909; VGMA, EV. MKT, 276.122, /29 Receb (12)81/28 Aralık 1864) şeklinde geçmektedir.

Şemseddin Sivâsî, Sivâs valisi Hasan Paşa tarafından Sivas'a davet edildiği vakit, paşa tarafından kendisine Eretna oğlu Hasan Bey'in *Güdük Minare* olarak bilinen kümbetinin yanında bir yer tahsis edilmiştir. Şemseddin Sivâsî, vaktiyle Sivas'a yolu düştüğünde mezkûr mevkiide ağırlandığını ve Sivas ahalisi tarafından çok hürmet gördüğünü ifade etmiştir. Zira burası Şemseddin Sivâsî tarafından Seba' bahçelerine (H. Şemsi Güneren, 2010: 38-39) benzetilen *Paşaboştanı*'dır

Şemseddin Sivâsî'nin *Güdük Minare* mevkiine gelmesiyle birlikte mahalle oluşumu gerçekleşmiş, iskân faaliyetleri hızlanmış ve mahalleye mescit, mektep ve çeşme gibi yapılar ilave edilmiştir (Demirel, 2000: 39-40,64).

Şemseddin Sivâsî'nin dergâhı gelip-gidenlere (ayende ve revendeye) hizmet vermiştir. Vakıf belgelerinde ayende ve revendeye hizmet verdiğine dair pek çok kayda rastlanılmıştır. Bu hususta bir örnek vermek gerekirse, 7 Muharrem

1319/26 Nisan 1901 tarihli belgede "...eizze-i kirâmdan Eğri kal'ası fâtihi nâmıyla meşhur ta'rif olan Kara Şemseddin Sivâsî kuddise sırrıhü'l-ali Hazretlerinin Sivas'da kâin olub kadîmen ayende ve revendeye birer küşâde bulunan dergâhı..." cümlesi yer almaktadır (BOA, BEO, 1650. 123748, 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901).

Şemseddin Sivâsî'nin dergâhının her türlü masrafı için hazineden yardım aldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple; Dâhiliye Nezaret-i Celilesi'ne 20 Zilkade sene 1318-26 Şubat 1316 /11 Mart 1901 tarihinde yazılan arz-ı halde; Şemseddin Sivâsî dergâhı ayende ve revendesinin yemek masrafları ağnam vergisine karşılık olarak hazineden 600 kuruş tahsis edildiği ancak dergâha gelen misafirlerin sayısının çok olması nedeniyle bu paranın kâfi gelmediği belirtilmiştir. Yine arz-ı halde gerek dergâhta bulunan fukara ve gerekse ayende revendenin yemek masraflarının 2000 kuruşa ulaştığı bildirilmiş ve bu sebeple de mezkûr masrafların karşılanması amacıyla 300 kuruşluk bir zam yapılması istenmiştir (BOA, BEO, 1650.123748, 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901; BOA. BEO, 1659/124415, 24. Mayıs. 1319/6 Haziran 1903).

26 Şubat 1316/ 11 Mart 1901 tarihli bir başka tutanakta Sivas'ta bulunan diğer bazı dergâhların meşayihleri ile eşraf tarafından verilen dilekçelerde benzer taleplerinin olduğu görülmüştür. 23 Nisan 1901 tarihinde padişah tarafından yukarıdaki ricalar kabul edilmiş dergâhın tamir ve tevsi ile ayende ve revendeye ait masraflarının karşılanması kararlaştırılmıştır (BOA, BEO, 1650. 123748, 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901).

20 Mayıs 1317-15 Safer 1319/3 Haziran 1901 tarihinde dergâhının ayende ve revendesi için hazineden ödenen 600 kuruşun dergâhın masraflarına yetmemesi sebebiyle 800 kuruş daha zam yapılarak 1400 kuruş olması istenmektedir (BOA, İ.ML, 44, 15 Safer 1319/3 Haziran 1901). Bir başka belgede Dergâhın yemek masraflarının 17 Safer 1319/ 5 Haziran 1901 tarihinde 1400 lira ulaştığı bildirilmektedir (BOA, BEO, 1670. 125189, 17 Safer 1319/ 5 Haziran 1901).

Ahmed Sûzî *Vasiyetnâmesi*'nde Dergâh-ı Şerîf'te odası içerisinde bir kütüphane olduğunu, semahane de Sakal-ı Şerîf olduğu, Çilehane'den, dergâhın sofasında yanan kandillerin ve kademgâhin olduğunu söyler (Ahmed-i Sûzî, *Vasiyetnâme*, s. 6-7, 9, 11)

2.1. Dergâhın Harap Olması ve Tamir Masrafları

Şemseddin Sivâsî'nin dergâh-ı şerîfi zaman içerisinde yıkılmaya yüz tutmuştur. Bu sebeple de evlatları tarafından Sivas Mutasarrıflığı ile Evkâf Müdürlüğü'ne başvurularak tamir edilmesi ve masraflarının karşılanması talep edilmiştir.

Şemseddin Sivâsî'nin Dergâh-ı Şerîf'inin tamirat gerektirecek halde olduğuna dair ilk kayıt 29 Receb (12)81/ 28 Aralık 1864 tarihlidir (VGMA, EV. MKT, 276.122, /29 Receb (12)81/28 Aralık 1864). 3 Safer (12)85/26 Mayıs 1868 tarihindeki mazbatadan ise Şemseddin Sivâsî Dergâhı'nın tamir edildiğini öğreniyoruz (VGMA, EV. MKT, 420.132, 3 Safer (12)85/26 Mayıs 1868).

Dergâhın tamirat masraflarının zamanla arttığı ve hazine tarafından verilen miktarın masrafları karşılamada yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. 19 Şubat 1316/9 Haziran 1898 tarihinde Şeyh Ahmed Efendi'ye, yedi sene boyunca padişah tarafından 20.000 kuruş verildiğini; fakat dergâhın layık olduğu gibi yeniden yapılması gerektiğinden, inşaat masraflarının 1200 liraya kadar ulaştığı bildirilmiştir. Bu sebeple de dergâhın 700-800 lira kadar bir borç altına girdiği ifade edilmiştir. Dergâhın borç batağında olmasının sebebi ise; dergâha bağlı köy ve mezraalarından alınan vergilerin az olması, ayende ve revendenin, fukaranın yiyecek masraflarının ise çok olması sebebiyle bunları karşılamadaki yetersiz olmasıdır. Dolayısıyla dergâhın tamiri yapılamamış ve harap olmaya yüz tutmuştur.

Şeyh Ahmed Efendi Sivas'ta bulunan Kadirî ve Rifaî dergâhlarının yiyecek masrafları için 1900 senesinde hazineden yıllık 2000 kuruş verildiğini ifade etmektedir. Fakat diğer dergâhlara nispeten ayende ve revendesinin daha çok olduğunu ve her bakımdan ihtiyacının daha fazla olduğunu söyleyerek bu miktarın arttırılmasını Sivas ve havalisinde bulunan Nakibü'l-Eşrâf kaymakamı, Kadirî, Rifaî, Mevlevî, Nakşibendî, Vefayî, Bektaşî gibi tarikat erbâbı ve eşrâfının da imzalarıyla talep etmiştir (BOA, BEO, 1650. 123748, 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901).

Şemseddin Sivâsî'nin küçük oğlu Şeyh Müeyyed Efendi'nin vakfına ait gelir kaynakları Osmanlı arazi rejimine (miri toprak sistemine) göre, hukuki olarak "yarı irsadi yarı sahih"tir. Yani vakfedilen mülklerin bir kısmı şahsi, bir kısmı ise ferdi mülke dâhil olmayan, fakat çeşitli yollardan şahsi mülke dönüştürülen akarlardan oluşmaktadır (Yüksel, 1990: 46).

Şeyh Müeyyed Efendi vakfının 1080/1669-70 tarihli vakfiye suretinde dergâhın yıllık gelirleri kalem kalem yazılmıştır. Buna göre:

"1296/1880-81 senesinde yanan üç adet demirci dükkânı icarı 19.500 kuruş, demirci dükkânında bozulan bir adet ekmekçi, iki adet demirci dükkânı geliri 18.040 kuruş, dört adet mağaza icarı 23.040 kuruş, berber dükkândan bozma bir adet boyahane icarı 13.220 kuruş, iki adet tuzcu dükkânı geliri 20.600 kuruş, ahırdan bozma çilingir dükkânı geliri 7.610 kuruş, mağazadan bozma kahvehane icarı 4.120 kuruş, nalband dükkânından bozulan uncu mağazası icarı 16.900 kuruş, iki adet nalband dükkânı icarı 23.600 kuruş, bir adet bezaz dükkânı icarı 5.800 kuruş, ahırdan değiştirilen çilingir ve sobacı dükkânı icarı 15.500 kuruş, bir adet kahvehane icarı 12.800 kuruş, (12)99/1883-84 senesinde yıkılan kahvehane icarı 19.600 kuruş, (12)89/1873-74 senesinde hükümet eliyle yıkılan debbağhane icarı 3.000 kuruş, Kazabad nahiyesinden alınan zemin icarı 6.660 kuruş, Ulakhan kariyesinde bir göz esiyab icarı 33.540 kuruş olmak üzere toplam 233.530 kuruş gelire sahiptir.

Mezkûr dükkânların masrafları da yine kalem kalem yazılmıştır. Buna göre;

Bir adet çilingir ve iki adet demirci dükkânıyla, bir adet mağazanın tamirat ve müceddeden inşası 6.730 kuruş, dört adet mağazanın masrafı 1.850 kuruş, bir adet çilingir dükkânı keza tamirat masrafı 950 kuruş, iki adet tuzcu dükanının kezalik tamirat ve ilave masarıfı 3.100 kuruş, mağazadan bozma kahvenin tamirat masarıfı 350 kuruş, nalband dükkânı olduğu halde bade'l-ahiran inşaa olunan bezzazcı mağazasının masrafı 4.000 kuruş, (0) sene-i merkume zarfında evvel ve ahir vuku-bulan tamirat ve inşa masarıfı, iki adet nalband dükkânının tamirat masarıfı 1.500 kuruş, bir adet çilingir ve bir bab sobacı dükkânının kezalik tamirat masarıfı 700 kuruş, bir adet kahvenin defaatle vaki olan masrafı 3.500 kuruş, arsa-i haliyede müceddeden inşa olunan kahvenin kezalik ma'a tamirat inşaası masrafı 3.800 kuruş, dört adet mağazanın kezalik tamirat masrafı 1.550 kuruş, müceddeden inşa olunan tenekeci dükkânının inşası masrafı 400 kuruş, bir adet değirmenin ebniye ve emanetin müceddeden inşa ve sinin-i merkûme zarfında ve vuku bulan (0), bend ve tathiri taş masarıfı 11.000 kuruş, hangâhda ikad olunan şem'-i revgan masarıfı 6.000 kuruş ideynde fukara içün tahb olunan pilav masarıfı 73.000 kuruş, Leyl-i mübarekede tabh olunan helva masarıfı 21.600 kuruş, Hangah-ı mezkurenin Ramazan-ı Şerifde ve eyyam-ı sairede fukaraya ta'amiye

ve mefruşad 210.000 kuruş ve mahrukat ve tamirat masarıf-ı müteferrika sairesi 31.500 kuruş, bir adet bezzaz dükkânının etraf inşaası masarıfı 1.300 kuruş olmak üzere toplamda 285.530" (SVGMA, Def No: 617, s. 166) masrafı vardır.

Bu bilgiler çerçevesinde 1670 yılında Şeyh Müyyed Efendi Vakfı'nın senelik masrafları 285.530, gelirleri ise 233.530 kuruştur.

Şeyh Müeyyed Efendi (öl. 1075/1664) vakfının 1808-1839 yılları arasını kapsayan Vakıf Muhasebe Defterlerinde bilgi bulunmaktadır. Buna göre, Sivas'ta Kuyumcular Çarşısı'nda Hasan Pasa Vakfı'na bağlı 27 adet dükkândan bir kısmının *Şeyh Müeyyed Efendi* vakfına mukataa olarak verildiği kaydedilmiştir (SVGMA, 581, s. 114; Demirel, 2000: 105)..

Şemseddin Sivâsî'nin dergâh-ı şerifinin 1940'lı yıllardaki durumu hakkında Mügan Üçer şunları söylemektedir: *"Çilehane ve semâhane bölümlerinden oluşan tekkenin, semahane yanında bir çay ve kahve ocağı bulunmaktadır. Yapıya ait diğer bölümler ve mutfakta konağın yakınında idi. Varisleri tarafından 1940'lı yılların sonlarından Mehmed Çerilçi'ye (Çerikçi Molla) satılmıştır"* (Üçer, 2011: 52).

1960'lı yıllarda ise dergâhın kötü bir vaziyette olduğunu söyleyen Müjgan Üçer şunları ilave etmektedir: *"Sivas Yüksek Mimar Yılmaz Önge tarafından dönemin Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli'nin Sivas'ı ziyaretinde sahiplerinin müracaatı üzerinde ilgilendikleri eski ahşap evi 26.8.1967 Cumartesi günü Vakıflar Bölge Müdürü ile birlikte teklif ettim. 1966 yılında Sivas Anıtlar Derneği üyeleri konağı gezdiklerinde semahanenin metruk bir halde olduğunu, alt katların ise bakımlı olduğunu kaydetmişlerdir"* (Üçer, 2011: 52).

Şems-i Sivâsî Tekkesi'nin 1967 senesindeki hali hakkında ise Üçer şu bilgiyi vermektedir:

"Konak kesme taştan subasma duvarları üzerinde kısmen iki katlı olarak inşa edilmiştir. Duvarlarının içi kerpiç dolgu ahşap karkas (hımış), döşeme ve tavanlar ahşaptır. İç ve dış sıva ile ahşap aksamda görülen kısmî harabiyet nazar-ı itibare alınmazsa sağlam ve kullanılabilir durumdadır. Eski Türk mimarî geleneklerine göre harem ve selamlık olmak üzere iki bölüm ihtiva etmektedir. Alt kat ve bunların arasındaki orta sofanın üstüne rast gelen büyük salon bilhassa ilgi çekicidir. Sahiplerinden öğrendiğimize göre, bu tarihi ev bilahare yıkılan tekkenin şeyhleri tarafından inşa edilmiştir. Alt kat halen kullanılmaktadır. Boş

olan üstteki büyük salon (cihannüma) ise metruk durumdadır. Bu salon Güdük Minare'ye bakmaktadır. Çatı kiremitle kaplıdır" (Üçer, 2011: 52-54).

1981 yılında Kültür Bakanlığı'nın konağa sahip çıkacağı haberleri üzerine Çerikçi ailesi girişimlerde bulunmuş fakat gayretleri boşa çıkmıştır. Aynı sene varislerinden biri oturduğu orta bölümü satışa çıkarmış, satılan her bölümün yerini betonarme yapılar almıştır (Üçer, 2011: 52).

Orta bölümün satışa çıkarılmasının ardından burayı Sivas'ta Taşarzadeler olarak bilinen aile satın almıştır. Bu ailenin büyüklerinden olan Mehmet Nureddin Taşar Bey ile yaptığımız görüşmede satın aldıkları dergâhın yıkılmadan evvelki hali hakkında 13 Şubat 2018 tarihinde yaptığımız görüşmede çeşitli bilgiler edindik.

Mehmed Nureddin Taşar, Şemsi Dergâhı'nın bulunduğu yerin orta kısmını 1979-80 yıllarında satın aldıklarını, bu kısmın dergâhın girişinden bahçeye kadar olan kısmı içine aldığını ve meyve ağaçları bulunan bahçenin bir hayli büyük olduğunu ve Küçük/Güdük Minare'ye kadar uzandığını söylemektedir. 1981-82 yıllarında imar uygulamasının ardından bahçenin küçülerek ön ve arkada beşer metre kadar kaldığını ifade etmektedir. Dergâha girişin iki metreyi bulan merdivenle yapıldığını, sağ tarafta beş adet oda olduğunu, sol tarafta ise mutfağın olduğunu söyleyen Nureddin Bey, üst kata iki kişinin sığabileceği bir merdivenle çıkıldığını söylemektedir. Üst katta (camekânlı kısım-Foto?) semahanenin bulunduğunu öğrenmekteyiz. Semahane'nin kolonlarının çok büyük olduğunu, ardıç ağacından yapıldığını ve aynı anda yaklaşık 300 kişiyi alabilecek kapasitede 120 metrekare olduğunu ve semahaneyi yıktıklarında 40 metrelik ardıç ağaçların çıktığını söyleyen Nureddin Bey, yine üst katta semahanenin yanında şeyh odası olduğunu tahmin ettiğimiz bir odanın da bahçeye baktığını söylemektedir[7].

SONUÇ

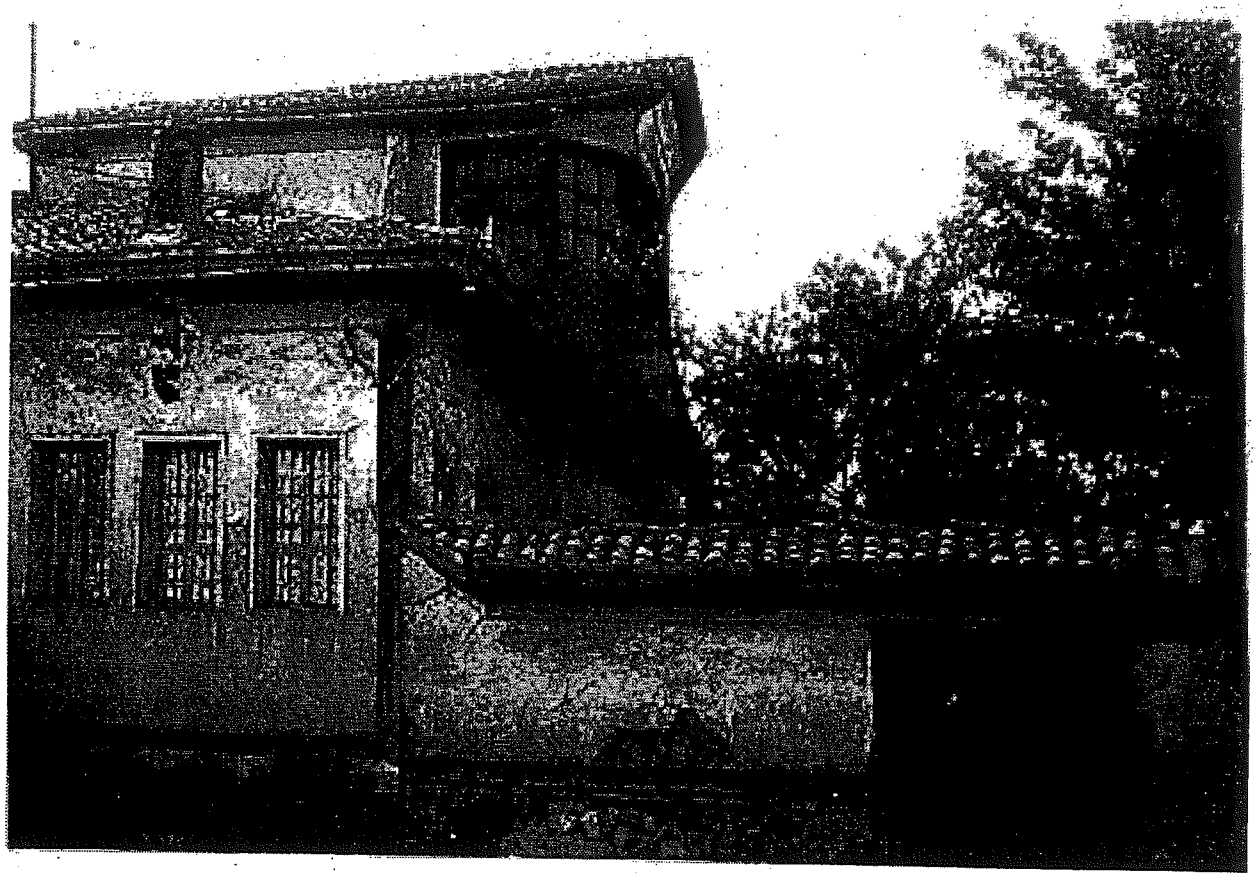
Halvetîyye Tarikatı'nın dört ana kolundan biri olan Şemsîyye'nin müessisi olan Şemseddin Sivâsî Zile'de tutuşturduğu çerağını Sivas ve havalisine taşımıştır. Zahiri hayatı boyunca nefs tazyiki onu çok yormuş fakat evliyalara has bir

7 Mehmet Nureddin Taşar, 1954 Sivas doğumlu. 13 Şubat 2018, 11.50.

özellik olan kâfirlerle mücadele de Sultan III. Mehmed ile Eğri Seferi katılmıştır. Bu seferden muzaffer olacağını söylemesi ve sefer sonunda padişahın inayetini elde etmesi şöhretine şöhret katmıştır. Padişah onu İstanbul'da alıkoymak ister fakat kabul etmezler. Kısa bir zaman sonra ise III. Mehmed tarafından Şemseddin Sivâsî'nin yeğeni Abdülmecid Sivâsî İstanbul'a davet olunur ve davete icabet edilir. Böylece Halvetî-Şemsîyye İstanbul'da temsil edilmeye başlar.

Şemseddin Sivâsî'nin Sivas'taki dergâhı ailenin ikametgâhı olarak da kullanılmış, fakat bu muhteşem yapı bugün malesef fotoğraflarda kalmıştır. Şeyh Ahmed'i Sûzî'nin dediği gibi " Allah her zaman O'nların çerağlarını uyandırır". Hazret-i Şems'in Sivas'ta uyandırmış olduğu çerağ, yeğeni Şeyh Abdülmecid Sivâsî ile İstanbul'da Eyüp-Nişancı'da yanmaya devam etmiştir. Bu çerağ Şeyh Abdülehad Nûrî Sivasî'yle birlikte İstanbul'da 17. yüzyılda 40 kadar tekkede yanmıştır. Tekke ve zaviyelerin 1925 yılında kapatılmasının ardından 1985 yılında Halvetî-Cerrâhî halifesi Şeyh İskender Naci Şirîn Baba tarafından, Eyüp-Nişancı'da bulunan Sivâsî Tekkesi'nde tekrar uyandırılmıştır. Şirîn Baba'nın 11 Mart 2002 yılındaki vefatının ardından yerine geçen halifesi Bâkî Baba Sivâsî Efendi tarafından çerağ yanmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

VGMA, EV. MKT, 276.122, /29 Receb (12)81/28 Aralık 1864.

İST. MÜFT EV. MÜF. 720.34, 5 Receb 1314/10 Aralık 1896.

EV. MKT.420.00.132. 3 Safer (12)85/26 Mayıs 1868.

BOA. BEO. 1650. 123748; 7 Muharrem 1319/26 Nisan 1901.

BOA. İ.ML. 44, 15 Safer 1319-3 Haziran 1901.

BOA. 1659/124415, 24 Mayıs 1319/6 Haziran 1903.

BOA. BEO. 3475.260593, 27 Zilhicce 1326/20 Ocak 1909.

SVBMA (Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi), Def. No. 1, s. 187.

AHMED-İ SÛZ. (Trhsz) *Vasiyetnâme*, Süleymâniyye Ktp., H. Şemsi-F. Güneren Bölümü nr: 116-125.

DEMİREL, Ömer. (2000), *Osmanlı Vakıf-Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü*, Ankara: TTK, Ankara.

GÜNEREN, H. Şemsi. (2010), *Türk Mûsikîsinde Sıvâsî İlâhileri*, hzl, M. Fatih Güneren, İstanbul.

_____. (2010) *Hidayet Yıldızı (Şems-ed-dîn-i Sıvâsî Hazretlerinin Menkıbeleri)*, hzl. M. Fatih Güneren, Seçil Ofset.

HOCAZÂDE, Ahmed Hilmi. (1320), *Ziyaret-i Evliya*, Maarif Matbaası, İstanbul.

OSMANZÂDE, Hüseyin Vassâf. (2006), *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr-ı Şerh-i Esmâr-ı Esrâr*, Cilt I-V, Kitabevi-290, İstanbul.

TURABİ, Ahmet Hakkı. (2010), Sivâsî İlâhileri, Asitan Yayınları, İstanbul.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, ERGÜER, R. Nafiz: (2014), *Sivas Şehri*, hzl. Recep Toparlı, TTK, Ankara.

ÜÇER, Müjgan: (2010), *Güldeste-i Sivas I*, Sivas Şehrengizi 10, Kalkan Matbaacılık, Eylül İstanbul.

_____: (2011), "Şemseddin Sivâsî Hazretleri (1520-1597) ve Son Sivâsîlerden Hatıralar", İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsîler Ulusal Sempozyum Tebliğleri, *Sivas Kemal İbn-i Hümam Kemal Vakfı Yayınları*, Ankara, s. 37-70.

_____: (1987), "Tokat ve Efsâneleri, İnanışları", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986), Tokat Valiliği Şeyhülislâm İbn Kemal Araştırma Merkezi*, 2-6 Temmuz Ankara.

TÜRER, Osman (2011), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat -Halvetilik Örneği- Mustafa Nazmî Efendi'nin Hediyyetü'l-İhvân'ı*, İnsan Yayınları, İstanbul.

YÜKSEL, Hasan: (1990), "Bir Şeyh Ailesinin Ortaya Çıkışı", *Revak*, C. I, Sayı I, Sivas, s. 38-53.

GENÇ TASAVVUFÇULARI
DESTEKLEME VE GELİŞTİRME DERNEĞİ

GENÇ TASAVVUFÇULARI DESTEKLEME VE GELİŞTİRME DERNEĞİ
ZAMANI İÇİNDE YUNUS SENİN SÖZLERİN MANADIR BİLENLERE SÖYLENECEK SÖZLERİN DEVR-İ

Dil-i Halvet

KATILIM BELGESİ

Sayın, Özden Aydın

12 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleştirilen **III.Uluslararası Bakü'den Balkanlara Halvetilik - Amasya** Sempozyumu'na katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Onursal Başkan
Hasan Şükrü YAYINTAŞ

Dernek Başkanı
Sühendan ERDİN